

Beleidsplan 2006 - 2008

oecumenische campagne tegen verarming en verrijking

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA

Waardigheid in solidariteit

Beleidsplan 2006-2008

oktober 2005

Werkgroep Arme Kant van Nederland / EVA,
een landelijke projectgroep van de Raad van Kerken in Nederland
en het Arbeidspastoraat DISK

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Waardigheid in solidariteit	7
Maatschappelijke ontwikkelingen.....	7
Ontwikkelingen binnen de kerken	8
Ontwikkelingen binnen het netwerk	9
Uitgangspunten werkgroep	10
Uitgangspunten oecumenische campagne	11
2. Organisatie en werkwijze.....	12
De mandaatgevers.....	12
Een oecumenische werkgroep.....	12
Samenstelling werkgroep.....	12
De drie werklijnen.....	13
Samenwerkingsverbanden.....	13
3. Doelen en projecten	15
Beleidsdoelen.....	15
Werkvormen.....	15
Activiteiten, programma's en projecten.....	15
Netwerklijn.....	16
Kerklijn	17
Politiek-maatschappelijke lijn	18
Tenslotte	19
Bijlage - Terugblik op 'Leven in waardigheid'	21
Een korte geschiedenis.....	21
Opdrachtgevers.....	22
Doelstelling en werkwijze	22
Samenwerken en netwerken.....	23
Bereikte resultaten	24
Motivering voor nieuwe mandaatperiode	29

Voorwoord

Sinds meer dan 20 jaar voert de Arme Kant van Nederland/EVA in opdracht van de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK de campagne tegen verarming en verrijking in Nederland, onderverdeeld in mandaatperiodes van drie jaar.

De landelijke werkgroep 'De Arme Kant van Nederland' (ontstaan september 1987) en 'Economie, Vrouwen, Armoede' (ontstaan juni 1984 als het project 'Kerkvrouwen-Bijstandsvrouwen') zijn de eerste werkgroepen geweest. De twee werkgroepen zijn in 1997 gefuseerd tot de werkgroep 'Arme Kant van Nederland/EVA', die bij de reorganisatie van de Raad van Kerken in Nederland in 2000 een projectgroep van de Raad van Kerken is geworden. De projectgroep is de landelijke motor in de huidige campagne 'Leven in Waardigheid'.

De mandaatgevers en tegelijk voornaamste opdrachtgevers van dit landelijke oecumenische werk zijn de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK. Verschillende kerken hebben afzonderlijk de campagne ondersteund, evenals een aantal religieuze instituten, de laatste met name in financiële zin. Zonder de betrokkenheid van de religieuze instituten zou dit landelijke oecumenische werk waarschijnlijk niet meer bestaan. Ook voor de nieuwe beleidsperiode hopen wij op subsidie vanuit kerken en maatschappelijke groepen en fondsen.

De werkgroep verzorgt communicatie en biedt service aan een netwerk van ongeveer 100 groepen: Arme Kant-groepen, EVA-groepen en Arme Kant/EVA-groepen. Tevens heeft de werkgroep via de werkorganisaties van de deelnemende kerken in de Raad van Kerken in Nederland werklijnen naar de diaconale groepen en instellingen van de plaatselijke kerken: gemeenten en parochies.

De landelijke projectgroep Arme Kant van Nederland/EVA voert haar werkzaamheden op dit moment uit op basis van het beleidsplan 'Leven in Waardigheid' met de bijbehorende jaarlijkse werkplannen over de periode 2003 t/m 2005. Deze mandaatperiode loopt tot het einde van het jaar 2005. Voor een evaluatie van deze mandaatperiode en de bereikte resultaten zij verwezen naar de bijlage 'Terugblik op 'Leven in waardigheid' – oecumenische campagne tegen verarming en verrijking gedurende de jaren 2003, 2004, en 2005'

Het nieuwe beleidsplan 'Waardigheid in solidariteit' is tot stand gekomen na overleg met en consultatie van het betrokken netwerk, allerlei organisaties waarmee contacten zijn opgebouwd, en adviseurs van de opdrachtgevers.

Wij hopen de Raad van Kerken in Nederland en het bestuur van Arbeidspastoraat DISK hiermee voldoende inzicht te geven in ons werk en het belang ervan en toestemming te krijgen voor een volgende mandaatperiode van drie jaar.

Namens de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA tekenen,

Voorzitter Evelyn Schwarz
Secretaris Peter de Bie
Penningmeester Hub Crijns

1. Waardigheid in solidariteit

In dit hoofdstuk komen enkele ontwikkelingen in onze samenleving, binnen de kerken en binnen het netwerk van onze achterban ter sprake, die wij belangrijk achten voor ons werk in de komende drie jaar.

MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN

In de Europese verdragen vormt de menselijke waardigheid het uitgangspunt voor mensenrechten, sociale rechten voor burgers en politieke rechten. De sociale rechten zijn - zoals dit ook in de Nederlandse grondwet en de daaruit voortvloeiende sociale wetgeving is geformuleerd - een waarborg voor sociale zekerheid van alle burgers.

Europa beschouwt de burgers en hun verenigingen, initiatieven en activiteiten als belangrijke bouwers en binders van de samenleving, de 'civil society'. Daarnaast zijn de economische activiteiten van die burgers, in bedrijven en ondernemingen, een bindende factor voor de deelnemende landen.

Bevordering van sociale, politieke en economische participatie zijn belangrijke doelstellingen van de Europese Unie.

Tegelijkertijd is op Nederlands en Europees niveau de ontwikkeling van een zich terugtrekkende overheid waar te nemen. Ook die vindt haar weerslag in de Europese verdragen. Voor het realiseren van de economische rechten wordt de nadruk gelegd bij een liberaliserende vrije markt in een globaliserende economie.

In het beleid van het huidige kabinet wordt de burger (m/v) centraal gesteld. Dit wordt tot een valkuil wanneer daarmee alleen de weerbare, zelfredzame, baanhebbende en vermogende burger wordt bedoeld en - meer nog - wanneer bij de burger vooral wordt gedacht aan de blanke man met een betaalde fulltime-baan. Een andere valkuil is de beeldvorming dat burgers in hun maatschappelijke participatie alleen uit zouden zijn op eigenbelang en collectieve regelingen willen zien verdwijnen. De liberalisering van veel voorzieningen gaat voorbij aan de wens van veel burgers om een solidaire samenleving te behouden.

Sinds de jaren '90 van de vorige eeuw wordt door opeenvolgende kabinetten betaald werk als oplossing van het armoedevraagstuk beschouwd. Zonder twijfel is betaald werk voor velen een uitstekend middel om in de samenleving te participeren. Voor anderen is door leeftijd, persoonlijke capaciteiten, zorgtaken, etnische discriminatie op de arbeidsmarkt, deze mogelijkheid niet weggelegd. Voor hen wordt de weg naar zinvolle participatie door dit eenzijdige perspectief bemoeilijkt. Vrijwilligerswerk, mantelzorg, opvoeding en andere vormen van maatschappelijke betrokkenheid worden niet op waarde geschat.

De omvang van de bezuinigingen in de sociale sfeer de afgelopen jaren onder het kabinet Balkenende II kent zijn weerga niet in de geschiedenis van de Nederlandse verzorgingsstaat. Ook eerdere kabinetten wilden een cultuuromslag naar meer nadruk op betaald werk en eigen verantwoordelijkheid. De hedendaagse daadkracht echter is nieuw op weg naar de waarborgstaat met een minimaal stelsel. De verworvenheid van een verzorgingsstaat is in het geding. Dit blijkt uit recente en geplande wetgeving zoals de Wet Werk en Bijstand (WWB), de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA). De bezuinigende, decentraliserende en bureaucratische effecten vormen een valkuil waarin de op maat werkende en klantgerichte doelstellingen vervagen. Mensen die in hun leven geconfronteerd worden met meervoudige problemen, veroorzaakt door onder meer een slechte gezondheid, sociale onhandigheid, schulden of faillissement, dreigen steeds sneller de greep kwijt op hun leven kwijt te raken. Als daarbij relaties uiteenvallen of huishoudens verspreid raken, groeit het gevoel de koers in het eigen leven te verliezen. De werkgroep constateert dat de mogelijkheden om bij meervoudige problematiek ondersteuning te vinden door overheidsvoorzieningen steeds meer ontoereikend worden.

Mensen die door migratie burger in Nederland zijn geworden lopen nog steeds een onevenredig hoog risico op armoede. Oorzaken daarvoor zijn een algemeen relatief laag opleidingsniveau en een daaruit voortvloeiende achtergestelde positie op de arbeidsmarkt. De sociaal-economische achterstelling heeft negatieve gevolgen op de gezondheid en de algemene levensverwachting van migranten.

In Nederland is een aantal jaren geleden afscheid genomen van het kostwinnerschap. In feite is het kostwinnerschap echter niet afgeschaft maar vervangen door de praktijk van anderhalfverdieners. Dit betekent dat vrouwen nog steeds een onevenredig hoog sociaal-economisch risico lopen door opvoeding van kinderen en andere zorgtaken binnenshuis. Onbetaalde zorgtaken en betaald werken combineren is met name problematisch voor vrouwen die alleen verantwoordelijk zijn voor een gezin en een laag inkomen hebben.

De laatste drie jaar is de armoede in Nederland in omvang toegenomen en in intensiteit verdiept. De cijfers van den nieuwe Armoedemonitor van Sociaal Cultureel Planbureau en Centraal Bureau voor de Statistiek zijn nog niet bekend. Deze Armoedemonitor verschijnt eind 2005. Maar het Sociaal Cultureel Planbureau heeft al geraamd dat in 2004 het aantal mensen met een laag inkomen weer gestegen is tot 11% van de bevolking¹. Gemeentelijke onderzoeken naar armoede bevestigen dat beeld. Het aantal armen blijkt weer toe te nemen. In de afgelopen jaren is het aantal inloophuizen in Nederland in aantal toegenomen (van 150 naar 300). Er is een toename van het aantal projecten en initiatieven aan te wijzen, die zich bezighouden met hergebruik van huisraad, meubels en kleding, alsmede van maaltijdprojecten, eetgroepen, minimarestaurants, voedselbanken, en sinds september ook minimawinkels. De schuldenproblematiek is sterk toegenomen. Huisuitzettingen zijn een groeiend verschijnsel, waarin armoede zich uit. In de drie voorbije jaren is het jaarlijks aantal gestegen van 4000 naar 5000 en 6000.

ONTWIKKELINGEN BINNEN DE KERKEN

De jarenlange aandacht van kerken voor de processen van verarming en verrijking in de samenleving hangt samen met het besef, dat deze voortkomt uit de eigen missie die kerken hebben. Deze inzet binnen de economische wereld komt wezenlijk voort uit de missionaire en diaconale hoofdtaken die kerken zich stellen. Vanuit het bondgenootschap tussen God, mensen en de schepping is er telkens de vraag om naar elkaar om te kijken en met name aandacht te hebben voor de vraag hoe armen, weduwen en wezen en vreemdelingen kunnen participeren. De evangelische kern van de kerkelijke beweging heeft alles te maken met meedoen en meedelen ofwel de processen van in- en uitsluiting.

Een telkens terugkerend motto 'Armoede is onrecht' is ontleend aan de openingsrede, die ds. Wim R. van der Zee, algemeen secretaris Raad van Kerken in Nederland hield tijdens de eerste conferentie 'De arme kant van Nederland', 29 september 1987. *"En toch is armoede onrecht! Horen en roepen, dat kunnen we doen. Niet meer en niet minder. Daarom zijn we vandaag bij elkaar. Wellicht hebben we geen pasklare antwoorden en oplossingen. Maar we willen uitdrukkelijk de armoede in Nederland opnieuw uit de onzichtbaarheid halen en in beeld brengen. En er ook nog bij zeggen: armoede in Nederland, mensonterend en godgeklaagd."*

De God van de bijbel heeft vooral oog voor de armen. Zij zijn de meest kwetsbare mensen in een wereld die getekend wordt door onrecht en machtsmisbruik. Strijdig met de waardigheid van mensen is de kloof tussen armen en rijken in onze westerse samenleving en de groeiende kloof tussen rijke landen en arme onderontwikkelde landen. Economische doelen dienen samen te gaan met het garanderen van leven in waardigheid voor iedereen op aar-

¹ Thijssen en Wildeboer Schut, 'Armoede in hoofdlijnen', in: C. Vrooman, H.-J. Dirven, S. Hoff, G. Linden, 'Armoedemonitor 2003', SCP, Den Haag, 2003, pag. 9-28.

de. Armoede en rijkdom zijn geen van God gegeven onveranderlijke grootheden, maar producten van verdelingprocessen van goederen en toegang tot bestaansmiddelen. Daar waar armoede en sociale uitsluiting bestaan, dienen politieke, economische, religieuze en sociale krachten zich te bundelen om deze situatie te veranderen. Kerken hebben in dit spanningsveld de taak om de sociaal-ethische waarden die uit de eigen tradities voortkomen, in te zetten in concrete politieke en maatschappelijke debatten.

De aandacht van kerken voor verarming en verrijking is in deze zin een vanzelfsprekende consequentie van de christelijke visie op armoede. De kerken dienen, als volgelingen van Jezus Christus in woord en daad hun verbondenheid met de armen te uiten. Het is een kwestie van gerechtigheid om de waardigheid van armen en ontrechten na te streven. De kerken hebben zich al vele jaren een bondgenoot getoond.

Bij dit streven dienen de armen zelf aan te geven of, en zo ja hoe, zij ondersteuning vanuit de kerken willen. Zij moeten zelf richting geven aan de initiatieven die genomen worden om hun lot te verbeteren.

Veel mensen met een minimuminkomen, waaronder uitkeringsgerechtigden, AOW'ers, slecht betaald werkenden, kleine zelfstandigen en boeren, hebben grote behoefte hun eigen verhalen en ervaringen, hun klachten en aanklachten te kunnen vertellen. Ze willen daarin serieus genomen worden. Zij hopen en verwachten dat kerken aan deze behoefte beantwoorden. De Arme Kant van Nederland/EVA sluit met haar campagne aan bij deze behoefte.

De recente ontwikkelingen in het zorgbeleid en het sociale zekerheidsstelsel noodzaken ons tot een hernieuwde reflectie op de verhouding van kerk en staat. Vanuit de overheid leeft de verwachting dat het maatschappelijk middenveld, waaronder kerken meer taken in sociale activiteiten en hulpverlening, vaak via vrijwilligerswerk, overnemen. Kerken staan voor de vraag welke rol zij hierin willen en kunnen innemen. Willen en kunnen zij het vangnet achter het vangnet worden? Willen en kunnen zij inspringen waar de overheid taken laat liggen? Willen zij in het verborgene helpen of hun hulpverlening naar buiten kenbaar maken? Willen zij een kritische stem verheffen waar sociaal zwakken in het gedrang komen? De werkgroep heeft door het in de afgelopen beleidsperiode gestarte project "Helpen onder protest" handvatten aangereikt voor een reflectie op de handelingsmogelijkheden van kerken.

ONTWIKKELINGEN BINNEN HET NETWERK

De laatste decennia zijn grote maatschappelijke organisaties zoals vakbonden en de kerken geconfronteerd met een slinkend aantal leden. Tegelijkertijd zijn er nieuwe netwerken ontstaan waar mensen samenwerken aan het formuleren en in de praktijk brengen van sociaal-ethische waarden. Binnen het netwerk 'Keer het tij', het Nederlands Sociaal Forum en de Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid is een grote diversiteit van oude grote ledenorganisaties maar ook nieuwe veelal lokale initiatieven werkzaam. De werkgroep heeft de afgelopen periode met groepen uit deze nieuwe verbanden door actieve participatie contacten opgebouwd.

Door bezuinigingen zijn er in de provincies minder kerkelijke werkers in dienst die op regionaal niveau Arme Kant en EVA groepen intensief kunnen ondersteunen. Voor de werkgroep betekent dit een verschuiving van haar taken. In de toekomst zal de werkgroep meer gericht zijn op de directe ondersteuning van lokale groepen en in het bevorderen van contacten tussen lokale initiatieven onderling.

Een andere verschuiving is gaande in de persoonlijke situatie van veel vrijwilligers in de lokale groepen. Door de versterkte nadruk op betaald werk vanuit de uitkeringsinstanties is het voor veel ervaringsdeskundigen moeilijker om veel tijd en energie in hun werk in de anti-

armoedebeweging te steken. Voor de Arme Kant van Nederland/EVA betekent dit een noodzakelijke verandering van vrijwilligersbeleid. Door meer aandacht te geven aan empowerment en deskundigheidsbevordering via kortlopende projecten en gerichte activiteiten hopen wij de ontwikkeling positief te beïnvloeden.

UITGANGSPUNTEN WERKGROEP

Wie armoede wil bestrijden, dient allereerst een visie op armoede te ontwikkelen. Nederland is een rijk land, maar de armoede neemt niet af. Ruim anderhalf miljoen mensen leven van een minimuminkomen. De laatste jaren neemt de armoede zelfs schrikbarend toe. Mensen vallen steeds vaker door het vangnet van voorzieningen en worden met een opeenstapeling van problemen waaronder vaak schulden geconfronteerd. Het aantal mensen dat van noodhulp zoals voedselbanken gebruik moet maken is stijgende. Tijden van economische tegenspoed begin jaren '80 en begin van deze eeuw hebben geleerd dat mensen met een laag inkomen het hardst door een crisis worden getroffen. Voor de werkgroep resulteert dit in de visie dat armoede een structureel kenmerk is van onze samenleving. Voor de toegang tot betaalde banen en maatschappelijke voorzieningen worden steeds hogere eisen gesteld. Vooral de armen en ontrechten kunnen vaak moeilijk hun weg vinden. Ze worden al snel als verliezers gestigmatiseerd en bovendien verantwoordelijk gehouden voor de eigen achtergestelde positie.

De laatste jaren wordt sterke nadruk gelegd op de individuele zelfredzaamheid, soms samengevat in de term employability. Zelfredzaamheid kan een waardevol principe zijn waardoor mensen weerbaarder en onafhankelijker worden in een steeds flexibeler wordende samenleving en arbeidsmarkt. Zelfredzaamheid kan sociaal isolement voorkomen en het meedoen in de samenleving bevorderen.

In de praktijk echter blijkt dat financiële zelfredzaamheid niet voor iedereen is weggelegd. Zo is het voor uitkeringsgerechtigden vaak onmogelijk om naar eigen inzicht te kunnen werken aan de eigen sociaal-economische positieverbetering. Zij zijn veelal gevangen in een keurslijf van regelingen. Ook voor mensen die geen economische zelfstandigheid kunnen bereiken, tijdelijk door zorgtaken, of blijvend door lichamelijke psychische of sociale tekortkomingen wordt de zelfredzaamheid ernstig belemmerd. Een reden daarvoor is de sterke nadruk op betaalde arbeid met voorbijgaan aan de mogelijkheden die vrijwilligerswerk en andere vormen van participatie kunnen bieden. Wij streven empowerment van mensen ook op dit vlak na. Betaald werk mag niet de enige manier zijn om mee te doen in de maatschappij.

Wij vullen verantwoordelijkheid in als een begrip waarin verbondenheid met de samenleving centraal staat. In het begrip solidariteit komen de bijbelse begrippen barmhartigheid en gerechtigheid samen. De nadruk op de eigen verantwoordelijkheid houdt voor ons de verantwoordelijk en betrokken inzet voor de samenleving in. Solidariteit mag niet functioneren als principe van uitsluiting en verworden tot een louter solidair zijn met zichzelf en de eigen groep. Solidariteit is meer dan de smeerolie die de samenleving draaiende houdt. Solidariteit, verbondenheid en wederkerigheid zijn waarden die aan de basis van onze samenleving staan. Deze samenleving met haar sterke sociale stelsel willen wij behouden en actief mee vorm geven. Dit omwille van de menselijke waardigheid en die van de samenleving in haar geheel. Een samenleving kan haar waardigheid immers alleen behouden wanneer de solidariteit gewaarborgd is en de zwakste leden van de samenleving gerechtigheid ervaren.

UITGANGSPUNTEN OECUMENISCHE CAMPAGNE

De oecumenische campagne *Waardigheid in solidariteit* bezigt de volgende uitgangspunten:

- Arm zijn sluit een volwaardig deelnemen aan de samenleving uit.
- Armoede is onrecht, wereldwijd en dus ook in Nederland.
- Armoede in Nederland is mede het gevolg van politieke keuzes, waarbij rijken rijker worden en armen armer.
- Hulp en ondersteuning moeten de armen en ontrechten serieus nemen. Bij alle activiteiten van de campagne dient te worden samengewerkt met de betrokkenen.
- Vrouwen worden onevenredig vaak getroffen door armoede. De relatie van armoede met de cultureel bepaalde positie van mannen en vrouwen speelt een rol in de activiteiten van de campagne.
- Migranten hebben een verhoogde kans op armoede en sociale uitsluiting. De werkgroep wil in samenwerking met migrantenorganisaties werken aan hun positieverbetering.

De oecumenische campagne tegen verarming en verrijking kiest voor de volgende aanpak:

1. *bevorderen en intensiveren van bewustwording in kerken en daarbuiten van het bestaan en de achtergronden van verarming en verrijking in Nederland;*
2. *bevorderen dat deze bewustwording gedragen wordt door een netwerk van groepen binnen de kerken, gekoppeld aan het ontstaan en toenemen van plaatselijke activiteiten;*
3. *verbreden van deze bewustwording door discussies met andere instituten en sectoren buiten de kerken, zoals politieke partijen, werkgevers, werknemers, banken, pers;*
4. *stimuleren tot het ontwikkelen van alternatieve beleidsvisies op sociaal-economisch terrein, ondermeer op het gebied van arbeid en zorg, bij de ontwikkeling van het stelsel van sociale zekerheid, en de regelgeving voor uitkeringsgerechtigden*

2. Organisatie en werkwijze

In dit hoofdstuk komen de oecumenische organisatie, opzet en werkwijze aan bod. De drie voornaamste werklijnen of werkvelden komen in beeld, alsmede een kort overzicht van de voornaamste samenwerkingsrelaties.

DE MANDAATGEVERS

De Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK zijn het er als opdrachtgevers over eens dat de inzet vanuit de kerken tegen verarming en verrijking een blijvende oecumenische kerntaak is.

EEN OECUMENISCHE WERKGROEP

Voor de komende drie jaren zullen de werkzaamheden van dit beleidsplan en de bijhorende werkplannen uitgevoerd worden door de leden van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA of door personen die door de werkgroep daartoe geautoriseerd zijn. Deze werkgroep is tevens de coördinatiegroep die verantwoording aflegt aan de opdrachtgevers en tegelijk hun betrokkenheid bij de opdracht wil vergroten.

De werkgroep krijgt op grond van het voorliggende beleidsplan een mandaat voor de komende drie jaar. Jaarlijks zullen werkplannen worden gemaakt, waarin de activiteiten voor dat jaar nader worden geconcretiseerd en uitgewerkt.

De inhoudelijke aansturing en verantwoordelijkheid ligt bij de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK.

De ledenkerken van de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK stellen - op grond van het beleidsplan - en na overleg personeelsleden ter beschikking om dit werk in oecumenisch verband te doen.

Het secretariaat en de financieel-administratieve ondersteuning van de campagne is ondergebracht bij het Arbeidspastoraat DISK.

SAMENSTELLING WERKGROEP

De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA functioneert als coördinatiepunt voor het uitvoeren van de verschillende projecten en activiteiten en vergadert ten minste vijf keer per jaar.

De huidige samenstelling van de werkgroep kan worden gehandhaafd:

- Een lid aangewezen door het moderamen van de Raad van Kerken in Nederland, zo mogelijk iemand van de kleinere lidkerken
- Een stafid van Arbeidspastoraat DISK
- Drie (parttime) stafleden vanuit de Protestantse Kerk in Nederland (waarvan twee tevens secretaris en voorzitter van de werkgroep)
- Tenminste twee en maximaal vier mensen met ervaringsdeskundigheid.
- Tenminste twee (staf)leden uit verwante kerkelijke organisaties (momenteel Vincentiusvereniging en Leger des Heils)
- Tenminste een lid uit cliëntenraden sociale diensten (vacature)
- Tenminste een lid vanuit het R.K. Kerkgenootschap en/of de Konferentie Nederlandse Religieuzen (vacature)
- Een lid vanuit de Evangelische Alliantie (vacature)
- Een lid vanuit de migrantenkerken (SKIN) (vacature)

Wij streven naar een evenredige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen en mensen met verschillende etnische achtergronden.

DE DRIE WERKLIJNEN

De werkzaamheden van de oecumenische campagne zijn in te delen langs drie lijnen van werken:

1. De netwerklijn

Onder deze lijn valt vooral de verlening van service en ondersteuning aan het netwerk van actieve plaatselijke en regionale Arme Kant/EVA groepen;

2. De kerklijn

Het gaat hierbij om het beïnvloeden van kerken, o.a. door toerusting, ondersteuning en activering;

3. De politiek-maatschappelijke lijn

Hierbij gaat het om de beïnvloeding van politieke besluitvorming en het maatschappelijke debat.

SAMENWERKINGSVERBANDEN

De oecumenische campagne tegen verarming en verrijking werkt samen met tal van andere personen en groepen in kerken, organisaties van uitkeringsgerechtigden en maatschappelijke organisaties; zowel landelijk, regionaal als plaatselijk. Het samenwerken in een netwerk blijkt een belangrijke impuls te zijn voor het oecumenische werk. De oecumenische campagne zal ook de komende jaren vanuit de gedachte van bondgenootschap en het ondersteunen van de betrokkenen, zelf actief blijven in een aantal netwerken:

- Sinds het jaar 2000, als resultaat van een gezamenlijke evaluatie van vijf jaar armoedebestrijding bestaat er een samenwerkingsverband in de vorm van een netwerkorganisatie: de Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid. De Alliantie is een netwerk van meer dan vijftig organisaties van kerken, vakbeweging, humanisten, migrantenorganisaties, gehandicapten en chronisch zieken en uitkeringsgerechtigden. De Alliantie is een voortzetting en uitbreiding van het platform KHV (kerken, humanisten en vakbeweging). De werkgroep neemt actief deel aan de voorbereiding en uitvoering van activiteiten van de Alliantie. Daaronder valt ook het jaarlijks overleg met landelijke overheden en organen (ministeries van SZW en VWS, VNG en IPO)
- De werkgroep onderhoudt veelvuldige contacten met kerkelijke maatschappelijk betrokken groepen en organisaties (waaronder onder meer de Nederlandse vrouwen-synode, ATD de Vierde Wereld, maatschappelijk activeringswerk, Vincentiusvereniging, Justitia et Pax, Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, netwerk urban mission, netwerk voor inloopcentra, netwerk drugspastoraat, netwerk arbeidspastoraat, et cetera)
- Maatschappelijke sociale bewegingen zoals Keer het Tij en het Nederlands Sociaal Forum zijn een zinvol netwerk gebleken voor buitenkerkelijke netwerkcontacten in de campagne tegen sociaal economische uitsluiting. Via deze netwerken verwacht de werkgroep onder meer om contacten te kunnen leggen met jongeren.

- Samenwerking met migrantenorganisaties of samenwerkingsverbanden van migrantenkerken: in veel verbanden speelt de sociaal-economische achterstelling van migranten een belangrijke rol, ook al spreekt men binnen migrantenorganisaties dikwijls minder graag van armoede. Om de gemeenschappelijke doelen te bepalen en na te streven is het actieve contact met migrantenorganisaties noodzakelijk. In het verleden bleek dat met name het gemeenschappelijk organiseren van concrete activiteiten zoals een studiedag of conferentie vruchtbaar is.

3. Doelen en projecten

Dit hoofdstuk start met een overzicht van de voornaamste beleidsdoelen en werkvormen voor de komende mandaatperiode, die zijn ontwikkeld in samenspraak met organisaties en personen die zich bezig houden met het bestrijden van verarming en verrijking of die behoren tot de doelgroep van armgemaakten.

Vervolgens worden per werklijn of werkveld de diverse activiteiten, programma's en projecten genoemd. Het is de bedoeling dat vanuit dit hoofdstuk de concrete werkplannen voor elk jaar van de beleidsperiode samengesteld worden.

BELEIDSDOELEN

De campagne Waardigheid in solidariteit heeft de volgende beleidsdoelen:

- zorg dragen dat de samenleving haar functie kan behouden ten aanzien van de onderlinge solidariteit en waarborg van de waardigheid van iedere burger;
- meewerken aan een samenleving, waarin verarming en verrijking zoveel mogelijk worden tegengegaan,
- ontwikkelen van een visie op economie die uitgaat van een brede definitie van arbeid en zorg;
- bevorderen van respect voor ieder mens, ongeacht de wijze waarop hij/zij onbetaald of betaald participeert aan de samenleving;
- verbeteren van de positie van mensen - nog steeds in belangrijke mate vrouwen - die onbetaalde zorgarbeid combineren met betaald werk;
- positieverbetering van mensen die door hun etnische achtergrond of door een zwakke gezondheid sociaal-economische achterstelling moeten ervaren;
- voldoende inkomen van kleine zelfstandigen, boeren en mensen met laag betaalde en onzekere banen;
- empowerment van minima ten behoeve van een grotere participatie.

WERKVORMEN

De oecumenische campagne tegen verarming en verrijking gebruikt uiteenlopende werkvormen:

- publicaties
- (faciliteren van) ontmoetingen van armen en hun bondgenoten
- trainingen voor deskundigheidsbevordering en empowerment van armen
- conferenties
- debatten
- acties
- deelname aan relevante netwerken
- contacten met de media
- overleg met kerken en de politiek

Activiteiten, programma's en projecten

De werkgroep zal voortvloeiend uit de boven beschreven beleidsdoelen in de beleidsperiode 2006-2008 de hieronder beschreven projecten uitvoeren. Voor ieder jaar van de mandaatperiode zal een werkplan worden gemaakt, waarin aangegeven wordt welke onderdelen dat jaar gepland staan. Voor ieder project zal een taakgroep worden gevormd, waar tenminste één lid van de werkgroep deel van uitmaakt, aangevuld met (ervarings)deskundigen op het betreffende terrein. Deze deskundigen kunnen – afhankelijk van de aard van het project - worden gezocht in de regionale en plaatselijke groepen van het kerkelijke anti-

armoedenetwerk, bij andere kerkelijke partners, in landelijke seculiere organisaties, b.v. in de Sociale Alliantie, in wetenschappelijke kringen, etc. Deze taakgroepen zullen de projecten verder uitwerken in projectvoorstellen en de uitvoering ter hand nemen. Per project zal er een begroting worden gemaakt en een plan voor media-aandacht.

NETWERKLIJN

Doorgaande lijn

- landelijke ontmoetingsdagen, waaronder de jaarlijkse EVA-ontmoetingsdag
- publicatie en verstrekking van informatiemateriaal waaronder de Arme Krant van Nederland, mailings en de internetsite www.armekant-eva.nl
- ondersteuning van lokale groepen met name in regio's waar geen provinciale ondersteuning voor handen is; bemiddeling van contacten voor ondermeer de invulling van lokale bijeenkomsten
- individuele service en informatievoorziening via de internetsite en via het secretariaat van de werkgroep
- drie bijeenkomsten per jaar van het regioberaad die fungeren als netwerkbevordering en klankbord voor het beleid van de werkgroep
- deskundigheidsbevordering waaronder de kaderscholing drie maal per jaar aansluitend op het regioberaad
- trainingen voor lokale groepen onder meer voor persbeleid / fondsenwerving / websites bouwen / participatiebevordering

Project: jongeren en armoede (nieuw)

Doel: bewustwording van jongeren ten aanzien van de sociaal-economische tweedeling in onze samenleving en hun eigen positie hierin. Met dit project richt de werkgroep zich op een nieuwe doelgroep.

Door discussiebijeenkomsten zullen jongeren gestimuleerd worden om mee te praten over armoede en rijkdom in Nederland en een eigen standpunt te bepalen. Daarnaast wil de werkgroep met dit project de eigen expertise vanuit de invalshoek van jongeren vergroten en het netwerk van betrokkenen in deze groep versterken.

Project: de kleuren van armoede (nieuw)

Doel: debat over de sociaal-economische positie van migranten en autochtonen door ervaringsdeskundigen van verschillende etnische achtergronden.

Door migranten en autochtone Nederlanders samen te laten reflecteren op de aspecten van hun (armoede)situatie zal een reflectie over (gebrek aan) geld en etnisch-culturele achtergrond op gang komen. Waar geven we ons geld aan uit, wat heeft onze prioriteit, en wat zijn onze strategieën als de financiële middelen schaars worden? Gedacht wordt aan een publicatie met (groeps)interviews over het rondkomen met te weinig geld. De interviews zullen voortvloeien uit lokale bijeenkomsten over hetzelfde onderwerp.

Project: waardig en sterk (nieuw)

Doel: versterking van het zelfbewustzijn (empowerment) en onderlinge solidariteit van arme mensen met uiteenlopende achtergronden.

Door middel van het geven van (weekend)trainingen aan groepen zal de vaardigheid gestimuleerd worden om eigen netwerken te creëren en voor de eigen belangen op te komen.

Doordat de groepen zoveel mogelijk gemengd zijn wat etniciteit, leeftijd, gezondheid en soort inkomen (b.v. uitkering of deeltijdwerk) betreft kan een levendige uitwisseling van bestaansstrategieën tot stand komen. Gedacht wordt aan (weekend)trainingen rondom een concreet

onderwerp, bijvoorbeeld het schriftelijk en telefonisch benaderen van instanties.

Project: bevorderen van plaatselijke sociale allianties (nieuw)

Doel: mede vormgeven aan lokale overlegorganen tussen cliëntenraden, migrantenorganisaties, vakbonden, kerken belangenorganisaties etc. over onderwerpen armoede, sociale zekerheid en zorgbeleid.

Met het verschuiven van de uitvoering van grote delen van de sociale zekerheid en het zorgbeleid naar de lokale overheid moeten ook de organisaties in het maatschappelijk middenveld een decentraliserende beweging maken. Door het smeden van allianties op lokaal niveau kan meer invloed op het lokale beleid worden uitgeoefend. Door publicaties en trainingen over het aangaan van lokale sociale allianties wil de werkgroep hierin een bijdrage leveren. Gedacht wordt aan een samenwerkingsproject met andere landelijke organisaties.

Project: betaalbare vakanties (voortzetting bestaand project)

Doel: jaarlijks uitgeven van de Gids Betaalbare Vakanties.

Vakantie is voor minima en hun kinderen noodzakelijk om volledig mee te kunnen doen in de samenleving. Door jaarlijks actuele gegevens over betaalbare vakantiemogelijkheden in de gids te verzamelen, willen we deze vorm van participatie helpen realiseren.

KERKLIJN

Doorgaande lijn

- toerusting: vraagbaak voor liturgie en vormingswerk, bemiddeling van contacten
- contacten met migrantenkerken (SKIN)
- stimuleren gedachtevorming en discussie binnen de kerken over verarming en verrijking

Project: helpen onder protest (voortzetting lopend project)

Doel: kerkelijke vrijwilligers die zich bezig (willen) houden met individuele hulpverlening aan mensen die financieel in de knel zijn geraakt, toerusten voor dit werk. Daarbij zijn er twee subdoelen. Het ene is vrijwilligers ondersteunen bij het opsporen van noden en het op een goede manier bieden van hulp. Het andere is bevorderen dat het niet blijft bij (stille) hulp alleen, maar dat vanuit deze hulp ook wordt gesignaleerd en aangeklaagd.

Een van de hoofdactiviteiten van de werkgroep in 2006-2008 zal de voortzetting van dit succesvolle project 'Helpen onder protest' uit de vorige campagne zijn. De eerste stap zal de inhoudelijke inventarisering van kerkelijke hulpverlening zijn. Lokale voorbeelden van vormen van signalering/protest zullen in een publicatie verzameld worden. Daarmee kunnen anderen geïnspireerd worden en kan het debat binnen de kerken bevorderd worden. Ook gerichte publiciteit in kerkelijke en algemene, landelijke en regionale media hoort bij dit project.

Project: reflectie op de rol van kerken in de samenleving naar aanleiding van de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning WMO (nieuw)

Doel: het debat binnen de kerken bevorderen rond de vraag of kerken het vangnet dienen te zijn achter het vangnet van de overheid.

De WMO legt een grote rol bij het maatschappelijk middenveld, waaronder de kerken. Mensen met een zorgvraag hebben volgens de WMO niet meer in eerste instantie recht op een voorziening van overheidswege maar moeten eerst aankloppen bij familie, burens, vrijwilligershulp en kerken. Welke rol willen en kunnen kerken hierin spelen? Kerken staan immers voor de keuze of zij zich in het debat willen mengen, willen protesteren, knelpunten van de WMO willen signaleren of delen van de uitvoering van de WMO willen overnemen. Door

voorlichting aan lokale kerken, pci'en en diaconieën zal de bewustwording binnen kerken vergroot en de keuze voor een eigen positie in deze kwestie ondersteund worden.

POLITIEK-MAATSCHAPPELIJKE LIJN

Doorgaande lijn

- meedoen met lobbies richting landelijke en provinciale overheden
- stimuleren dat er lokale lobbies ontstaan richting lokale overheden
- inspelen op actuele gebeurtenissen via artikelen in landelijke pers, en andere media, en direct naar de overheid.

Project: armoede in de media (nieuw)

Doel: meer en goede presentie van ervaringsdeskundigen in de media.

Een groep ervaringsdeskundigen die bereid is diverse media over hun armoedesituatie te informeren, wordt door gerichte groepstraining en individuele begeleiding ondersteund om hun verhaal in de media te doen.

Project: armoededossier (voortzetting bestaand project)

Doel: Informatie bieden over de aspecten en achtergronden van armoede, vanuit het perspectief van de betrokkenen.

Het Dossier Armoede in Nederland is inmiddels vier maal in telkens geactualiseerde versie uitgegeven, het laatst in 2005. Het voorziet in een behoefte van (kerkelijke) vrijwilligers en een breed publiek aan korte en bondige, goed gefundeerde informatie over alle aspecten van armoede in Nederland. Nieuwe uitgave is voorzien in 2008.

Project: werkende armen (nieuw)

Doel: publiciteit krijgen rond de positie van mensen met een te laag inkomen uit arbeid.

Door publicaties in landelijke en regionale media zal aandacht gevraagd worden voor de problematiek van werkende armen. Een groeiend aantal mensen in Nederland komt ondanks een of meerdere betaalde banen niet boven het sociale minimum. Doordat niet-bijstandsgerechtigden van veel voorzieningen verstoken zijn is hun situatie vaak nijpend. Ook de situatie van mensen met een inkomen tussen het minimuminkomen en een modaal inkomen wordt door stijgende lasten en slinkende voorzieningen steeds lastiger.

Project: de prijs van vrouwenarbeid (voortzetting bestaande projecten)

Doel: mede ontwikkelen van beleidsalternatieven rond vrouwen en onbetaalde zorgarbeid. Nog steeds wordt een groot deel van de zorg voor kinderen, mantelzorg en werk binnen het gezin door vrouwen verricht. Vrouwen worden hiervoor niet financieel gecompenseerd en ervaren er in hun werk vaak sociaal-economische nadelen van. Een andere manier van verdeling van zorgarbeid en de waardering ervan is noodzakelijk. Door deelname aan en organisatie van studiedagen en werkconferenties zal gewerkt worden aan modellen die de onbetaalde zorgarbeid van vrouwen de positie doet toekomen die zij verdient. Door allianties te vormen met andere (vrouwen)organisaties rond hetzelfde onderwerp zal campagne worden gevoerd voor mogelijke alternatieven.

Project: armoederisico's leeftijd en gezondheid (nieuw)

Doel: publiciteitscampagne rond de armoede en leeftijd / gezondheid met betrekking tot actuele wetgeving (WMO, zorgverzekeringswet, WIA).

De stille armoede met name onder ouderen dreigt door de verschralingen in de gezondheidszorg groter te worden. Door gerichte publicaties in landelijke en regionale media zal het standpunt van de werkgroep uitgedragen worden.

Project: oorzaken van schulden bestrijden (nieuw)

Doel: de maatschappelijke discussie stimuleren over de achtergronden van schulden bij mensen met een laag inkomen en daarmee preventie van het ontstaan van schulden bevorderen.

De schuldenproblematiek in de Nederlandse samenleving neemt toe. Daar kunnen individuele en maatschappelijke oorzaken achterzitten. Individuele oorzaken kunnen met verslaving te maken hebben of onverantwoord omgaan met het budget. Maatschappelijke oorzaken kunnen gelegen zijn in een structureel te laag inkomen, waardoor tegenvallers niet opgevangen kunnen worden, eigen risico's die problemen uitlokken, traag en bureaucratisch functioneren van instanties, onverantwoord gedrag van kredietverstrekkers, etc.

De achtergronden en de mogelijkheden voor preventie zullen worden verkend middels een reeks interviews met betrokkenen en deskundigen. Deze interviews zullen worden gebundeld in een boekje. De uitgave ervan zal gepaard gaan met publiek debat over dit onderwerp.

TENSLOTTE

Met de bovenstaande doorgaande activiteiten en nieuwe projecten blijft de aandacht van de werkgroep gericht op het tegengaan van verarming en verrijking. Naast het continueren van de inzet voor de belangen van vrouwen die zorgtaken moeten combineren met economische zelfredzaamheid en voor de positie van migranten, komen nieuwe doelgroepen in zicht: werkenden met een laag inkomen, waaronder ook zelfstandige ondernemers als boeren, etnische groepen, en jongeren.

Niet alle projecten kunnen tegelijk worden aangepakt. Een werkplan voor 2006 zal na het verkrijgen van groen licht van de opdrachtgevers zo snel mogelijk worden opgesteld.

Bijlage - Terugblik op 'Leven in waardigheid'

oecumenische campagne tegen verarming en verrijking gedurende de jaren 2003, 2004 en 2005

De kerkelijke campagne tegen verarming, verrijking en sociale uitsluiting dateert uit 1987, en is in de jaren tachtig ontstaan vanuit het contact dat kerkelijke diaconale instellingen en het arbeidspastoraat onderhielden met mensen, die door verlies van hun baan, gezondheid of partner in een uitkeringssituatie terecht kwamen. Van baanlozen, arbeidsongeschikten en bijstandsvrouwen met kinderen leerden kerken en het arbeidspastoraat dat in Nederland armoede nooit weg is geweest, alhoewel algemeen de overtuiging leefde dat sinds de invoering van met name de Algemene Bijstandswet in 1965 armoede in Nederland definitief bestreden was. Er zouden slechts nog groepen met maatschappelijke achterstanden bestaan. Dit verhaal opent met een korte geschiedenis vanaf 1987, de opdrachtgevers, doelstelling, werkwijze, en het waarom van samenwerken, gevolgd door een analyse van de behaalde resultaten gerelateerd aan de voornaamste doelstellingen van de laatste drie jaar, en eindigt met een motivering waarom voortzetting van de campagne in een nieuwe mandaatperiode van drie jaar gewenst is.

EEN KORTE GESCHIEDENIS

De oecumenische campagne tegen armoede en verrijking bestaat sedert het midden van de jaren tachtig. In de eerste jaren zijn de landelijke werkgroepen 'De arme kant van Nederland' (ontstaan september 1987) en 'Economie, Vrouwen en Armoede' (ontstaan juni 1984 uit de ontmoetingen 'Kerkvrouwen-Bijstandsvrouwen') de trekkers geweest. De twee werkgroepen kennen een verschillende geschiedenis.

De werkgroep 'De Arme Kant van Nederland' bestaat na een eerste initiatiefjaar sinds 29 september 1987, toen onder de verantwoordelijkheid van de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK de eerste kerkelijke conferentie tegen verarming in Nederland plaatsvond. De werkgroep is de spil van de kerkelijke anti-armoedebeweging en heeft van daaruit contacten gezocht met andere netwerken, zoals die van zelforganisaties van ervaringsdeskundigen, van de directeurs van sociale diensten, wetenschappers, journalisten en ambtenaren. In de loop van de tijd is naast het proces van verarming ook dat van verrijking sterker in de aandacht komen te staan². Het werk van de werkgroep kenmerkt zich door opeenvolgende driejarige campagnes.

De werkgroep 'Economie, Vrouwen en Armoede' (EVA) bestaat sinds 1984 en is ontstaan uit de ontmoetingen tussen Kerkvrouwen en Bijstandsvrouwen, zoals gestimuleerd vanuit de toenmalige Nederlandse Hervormde Kerk. Deze ontmoetingen hebben geleid tot bondgenootschap vanuit de kerken in de armoedestrijd van vrouwen. Het EVA-netwerk mikt vooral op het ontwikkelen, verdiepen en verbreden van het model van bondgenootschap met mensen, samen met organisaties die solidair zijn met armgemaakte vrouwen. De betrokkenen doen dit vanuit het genderperspectief rond zorg en arbeid. Er wordt een relatie gelegd tussen huwelijks- en gezinsdenken; het ontbreken van juridische en economische rechten uit zorgarbeid en armoede van vrouwen. Ook deze werkgroep kent de vorm van een kerkelijk project met werkperiodes van drie jaar.

Vanaf 1995 wordt door beide werkgroepen in de oecumenische campagne tegen verarming en verrijking samengewerkt, en sinds 1 januari 1997 zijn ze opgegaan in de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA. Deze werkgroep verzorgt communicatie en biedt service aan een netwerk van ongeveer 100 groepen: of Arme Kant-groepen, of EVA-groepen of Arme

² Zie voor de eerste jaren P. de Bie, H. Crijns, S. Kwartan en H. Noordegraaf, 'Armoede opgelost....? Vergeet het maar! Kerkelijke campagne tegen verarming in Nederland', Arme Kant van Nederland, Leidschendam, 1991.

Kant/EVA-groepen. Vertegenwoordigers uit deze groepen (voor elke provincie en grote stad zijn er twee contactpersonen) komen drie keer per jaar bij elkaar in het Regioberaad, dat door de werkgroep wordt geleid. Tevens heeft de werkgroep via de werkorganisaties van de deelnemende kerken in de Raad van Kerken in Nederland werklijnen naar de diaconale groepen en instellingen van de plaatselijke kerken: gemeenten en parochies.

Een telkens terugkerend motto 'Armoede is onrecht' is ontleend aan de openingsrede, die ds. Wim R. van der Zee, algemeen secretaris Raad van Kerken in Nederland hield tijdens de eerste conferentie 'De arme kant van Nederland', 29 september 1987. *"En toch is armoede onrecht! Horen en roepen, dat kunnen we doen. Niet meer en niet minder. Daarom zijn we vandaag bij elkaar. Wellicht hebben we geen pasklare antwoorden en oplossingen. Maar we willen uitdrukkelijk de armoede in Nederland opnieuw uit de onzichtbaarheid halen en in beeld brengen. En er ook nog bij zeggen: armoede in Nederland, mensonterend en godgeklaagd."*³

OPDRACHTGEVERS

De opdrachtgevers van dit landelijk oecumenisch werk zijn de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK. Binnen het gegeven mandaat van de Raad van Kerken in Nederland heet de werkgroep een projectgroep. In periodes van telkens drie jaar wordt er op grond van een beleidsnota een mandaat gegeven, dat uitgewerkt wordt in jaarlijkse werkplannen.

Er zijn sinds 1996 twee campagneperiodes geweest: 'Armoede is onrecht - oecumenische campagne tegen verarming en verrijking' (1997-1999), en 'Om sociale gerechtigheid - oecumenische campagne tegen verarming en verrijking' (2000-2002). Sinds 1998 zijn onder impuls van Arbeidspastoraat DISK activiteiten rond 'Gelijker = Rijker' gegroeid. Een belangrijk onderdeel daarvan zijn activiteiten, gericht op het aanwijzen van de uiteenlopende gevolgen voor rijken en armen van het minder progressief maken van het belastingstelsel in 2001. Thans loopt de campagne 'Leven in waardigheid - oecumenische campagne tegen verarming en verrijking' (2003-2005). Het beleidsplan is vertaald naar een werkplan voor de drie jaren, dat per jaar weer concreet wordt ingevuld.

Verschillende kerken hebben inhoudelijk en financieel geparticipeerd, evenals verscheidene religieuze instituten, de laatste met name in financiële zin. Zonder deze betrokkenheid van de religieuze instituten zou het landelijk oecumenisch werk waarschijnlijk niet meer bestaan. De afgelopen jaren is ook een belangrijke subsidie ontvangen vanuit een organisatie van katholieke vrouwen. Vanuit deze subsidie zijn de activiteiten rond 'Als je er alleen voor staat' opgezet, die vanaf 2001 in gang zijn gezet. De aandacht is hierbij vooral gericht op de situatie en het toekomstperspectief van jongere alleenstaande moeders met bijstand en oudere alleenstaande vrouwen met een uitkering.

Deze jarenlange aandacht voor de processen van verarming en verrijking in de samenleving hangt samen met het besef, dat deze voortkomt uit de eigen missie, die kerken hebben. Deze inzet binnen de economische wereld komt wezenlijk voort uit de missionaire en diaconale hoofdtaken, die kerken zichzelf stellen. Vanuit het bondgenootschap tussen God, mensen en de schepping is er telkens de vraag om naar elkaar om te kijken en met name aandacht te hebben voor de vraag hoe armen, weduwen en wezen en vreemdelingen kunnen participeren. De evangelische kern van de kerkelijke beweging heeft alles te maken met meedoen en meedelen ofwel de processen van in- en uitsluiting.

³ Ploni Robbers-van Berkel, Herman Noordegraaf, Jaap Nijman, Hennie van de Vendel, Peter de Bie en Ab Harrewijn (eindredactie), *'De arme kant van Nederland. Feiten, meningen en het vervolg'*, Secties Dienst en Sociale Vragen van de Raad van Kerken in Nederland en DISK, Leidschendam, 1988, pag. 22

DOELSTELLING EN WERKWIJZE

De oecumenische campagne tegen verarming en verrijking heeft in de huidige campagneperiode vier doelen:

1. bevorderen en intensiveren van bewustwording in kerken en daarbuiten van het bestaan en de achtergronden van verarming en verrijking in Nederland;
2. bevorderen dat deze bewustwording gedragen wordt door een netwerk van groepen binnen de kerken, gekoppeld aan het ontstaan en toenemen van plaatselijke activiteiten;
3. verbreden van deze bewustwording door discussies met andere instituten en sectoren buiten de kerken, zoals politieke partijen, werkgevers, werknemers, banken, pers, enzovoorts;
4. stimuleren tot het ontwikkelen van alternatieve beleidsvisies op sociaal-economisch terrein, op het gebied van arbeid en zorg, bij de ontwikkeling van het stelsel van sociale zekerheid, en de regelgeving voor uitkeringsgerechtigden, enzovoort.

In het verlengde van deze doelen van het beleidsplan *'Leven in waardigheid'* wil de oecumenische campagne eraan meewerken, dat het volgende bereikt wordt:

a. op korte termijn:

- structurele verbetering van het sociaal minimum; behoud van voldoende inkomen voor boeren/boerinnen en andere kleine zelfstandigen;
- verbetering van de positie van vrouwen door het verlenen van rechten uit zorgarbeid;
- betere toegankelijkheid van voorzieningen voor mensen met een smalle beurs.

b. op lange termijn:

- een samenleving, waarin waardigheid, wederkerigheid en verbondenheid de centrale waarden zijn;
- een economie die uitgaat van een bredere definitie van arbeid en zorg;
- respect voor ieder mens, ongeacht de wijze waarop hij/zij onbetaald of betaald participeert aan de samenleving;
- een samenleving, die preventief is ten aanzien van de processen van verarming en verrijking.

De werkzaamheden van de oecumenische campagne zijn in te delen langs drie hoofdlijnen:

1. De netwerklijn, gericht op het verlenen van service en ondersteuning aan het netwerk van actieve plaatselijke en regionale Arme Kant/EVA groepen.
2. De kerklijn, gericht op het beïnvloeden van kerken, o.a. door toerusting, ondersteuning en activering.
3. De politiek-maatschappelijke lijn, gericht op de beïnvloeding van politieke besluitvorming en het maatschappelijke debat.

Door middel van publicaties, conferenties, acties, ontmoetingen, trainingen, overleg met kerken en de politiek geeft de oecumenische campagne tegen verarming en verrijking voortdurend impulsen aan discussies over de tweedeling tussen arm en rijk en organiseert ze gesprekken over een brede visie op arbeid, zorg en inkomen en rechtvaardiger alternatieven⁴.

SAMENWERKEN EN NETWERKEN

De oecumenische campagne tegen verarming en verrijking werkt samen met tal van andere personen en groepen in kerken, organisaties van uitkeringsgerechtigden en maatschappelijke organisaties; zowel landelijk, regionaal als plaatselijk. In de afgelopen jaren is een netwerk van ongeveer 100 Arme-kant-groepen en EVA-groepen actief gebleven. Ze werken provinciaal, grootstedelijk en plaatselijk. Tussen kerkbetrokken mensen en de mensen uit de armoedebeweging komt hier bondgenootschap tot uitdrukking. Daarnaast zijn er verschillende organisaties, die mede vanuit de kerken landelijk actief zijn op het veld van verarming en verrijking.

⁴ Vergelijk J. van der Wal, *'Gaat ook gij naar mijn wijngaard en ik zal u geven wat billijk is. Een theologische verkenning van het debat over de verhouding tussen arbeid en inkomen in de kerkelijke tradities 1977-1997'*, DISK studiereeks 27, landelijk bureau DISK Amsterdam, 1998.

De landelijke werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA heeft een belangrijke ondersteunende taak voor deze genoemde groepen. Tevens voorziet de werkgroep deze groepen van relevante informatie en heeft ze een vertalende taak wat betreft de kennis- en beleidsontwikkelingen op het terrein van armoedebestrijding. Naast onderhoud van deze beweging, met aandacht voor de krachtbronnen, is een extra probleem de veroudering van deze beweging en het openstaan voor vernieuwende impulsen. Verder leren analyses dat armoede in Nederland steeds meer etnisch bepaald is, maar dat de kerkelijke beweging nog weinig samenwerking bereikt heeft met die van zwarte (kerk) beweging en bijzondere groepen in het armoedeveld.

Sinds het jaar 2000 bestaat er als resultaat van een gezamenlijke evaluatie van vijf jaar armoedebestrijding in de politiek-maatschappelijke werklijn een samenwerkingsverband in de vorm van een netwerkorganisatie: de Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid. De Alliantie is in 2005 een netwerk van meer dan vijftig organisaties van kerken, vakbeweging, humanisten, allochtonen, gehandicapten en chronisch zieken en uitkeringsgerechtigden. De Alliantie is een voortzetting en uitbreiding van het Armoedeplatform KHV (kerken, humanisten en vakbeweging). De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA is nauw betrokken bij de Alliantie.

BEREIKTE RESULTATEN

Bij het terugkijken op de behaalde resultaten in de afgelopen drie jaar (waarbij we op het moment van schrijven nog een kwartaal van 2005 te gaan hebben) volgen we de uitgezette hoofddoelen.

Bewustwording rond armoede bevorderen

Het eerste doel luidt “bevorderen en intensiveren van bewustwording in kerken en daarbuiten van het bestaan en de achtergronden van verarming en verrijking in Nederland.”

Binnen de campagne is dit doel terug te vinden in de activiteiten, die te maken hebben met bewustwording. De campagne werkt langs drie lijnen: de kerkelijke lijn, de netwerklijn en de politieke lijn.

De communicatieve middelen die de werkgroep inzet, vormen belangrijke instrument om dit doel te realiseren. Het aantal abonnees van het kwartaaltijdschrift ‘*Arme Krant van Nederland*’ vertoont een licht opgaande lijn: van 1600 abonnees in 2003 naar bijna 1700 in 2005. De webstek www.armekant-eva.nl ziet eveneens de aantallen bezoekers toenemen: van 3000 per maand in 2003 naar 4000 per maand in 2004. Na de werkdag ‘Helpen onder protest’ begin 2005 zijn er in januari en februari rond 7.000 en in maart en april ruim 8000 bezoekers per maand te noteren. Daarna blijft het gemiddelde boven de 5000 bezoekers per maand liggen.

Het werk binnen de kerklijn kan samengevat worden in het realiseren van twee grotere publicaties. Als eerste heeft de werkgroep gestimuleerd dat via onderzoek zichtbaar is geworden, wat kerken doen en hoeveel kerken aan hulp geven aan individuen. Bij het onderzoek zijn de initiatieven van hulp in samenwerkingsverbanden en groepen buiten beeld gebleven. De publicatie van het rapport ‘*De kerk als vangnet*’⁵ riep veel reacties in kerken en samenleving op. Het boek is herdrukt in 2004. In 2004 is het onderzoek herhaald binnen de Protestantse Kerk in Nederland en de resultaten daarvan zijn medio 2005 gepubliceerd⁶. Aansluitend op ‘*De kerk als vangnet*’ is het werkboek ‘*Helpen onder protest*’⁷ ontwikkeld, dat sinds het verschijnen in september 2004 eveneens veel reacties heeft opgeroepen. Het uitbrengen van

⁵ T. Nederland, H. Noordegraaf en P. de Bie, ‘*De kerk als vangnet. Verslag van een onderzoek naar financiële hulp door kerken*’, Arme kant van Nederland/EVA en Kerkinactie PKN 2002; 1000 ex; herdruk 500 ex.

⁶ ‘Armoede in Nederland. Onderzoek naar financiële hulpverlening door diaconieën van de Protestantse Kerk in Nederland’, Kerkinactie PKN, mei 2005.

⁷ E. Schwarz, P. de Bie, H. Noordegraaf, M. Punt, H. van IJken, R. van Leeuwen en P. Robbers-van Berkel, ‘*Helpen onder protest. Een handreiking rond kerkelijke, materiële hulpverlening*’, Arme kant van Nederland/EVA en Kerkinactie PKN 2004, 3750 exemplaren.

deze handreiking voor kerkelijke vrijwilligers vormde de start van een langer lopende campagne. Ter ondersteuning van deze campagne 'Helpen onder protest' werden ook kaarten uitgegeven die men kan gebruiken om zich tot politici en andere beleidsverantwoordelijken te wenden. Het stimuleren van 'helpen onder protest' binnen de kerken werd verder kracht bijgezet door het organiseren van een grote werkdag op 22 januari 2005, waaraan 200 mensen deelnamen. Het verslagboek *'Verslag werkdag helpen onder protest'* is sindsdien digitaal en op papier meer dan 500 keer opgevraagd. Ook deze activiteit roept veel weerklank op, getuige de meer dan 15.000 protestkaarten, die inmiddels uitgezet zijn.

Ten behoeve van het kerkelijke publiek is na de nodige ontwikkelingstijd gepubliceerd de *'Handreiking liturgie Arm en Rijk'* in een oplage van 500 exemplaren. Dit boek is te gebruiken in de eredienst en bij samenkomsten met een bezinnend karakter. Vaak wordt hierbij gebruik gemaakt van het in 2001 in herdruk van 750 ex. verschenen *'Arm en rijk in de bijbel'*, waarin vijftien uitgeschreven preken en vijftien gedichten rond arm en rijk zijn opgenomen. Voor bewustwording hoe het is om van een minimuminkomen rond te komen heeft het *'Budgetspel'*, dat gespeeld wordt in groepen, zijn waarde al bewezen. Het spel is in 2004 geactualiseerd, vernieuwd, voorzien van een herziene *'Handreiking'* en het nieuwe spelbord is in een serie van 100 exemplaren gedrukt.

Elke drie jaar geeft de werkgroep het *'Dossier Armoede in Nederland'* uit. Dit is een boek waarin rond kernthema's van armoede (o.a. wonen, inkomen, gezondheidszorg, kinderen, onderwijs, arbeidsmarkt) cijfers en gegevens van onderzoeken gecombineerd worden met ervaringsverhalen van mensen. Zo ontstaat voor de kerkelijke achterban en het netwerk van groepen een handzaam boek, dat snel inzicht geeft in de belangrijke ontwikkelingen rond armoede en rijkdom. De nieuwe versie van dit Dossier is in september 2005 verschenen in een oplage van 3000 ex. Het boek roept direct veel respons op.

Netwerk van groepen en activiteiten bevorderen

Het tweede doel omschrijft: "bevorderen dat deze bewustwording gedragen wordt door een netwerk van groepen binnen de kerken, gekoppeld aan het ontstaan en toenemen van plaatselijke activiteiten".

Binnen de levende organisatie van de anti-armoedebeweging hebben kerken een eigen rol en betekenis. Kerken beschikken door hun diaconieën, parochiële caritas instellingen, werkgroepen rond diaconie en armoede over een netwerk, waarin ervaring opdoen en hulp geven gelijk opgaan. Op grond van deze taken zijn de contacten van kerkmensen met ervaringsdeskundigen ook in de afgelopen drie jaar intensief voortgezet. Veel projecten en activiteiten rondom hulp geven, ontstaan in lokale samenwerkingsverbanden. De laatste drie jaar is de armoede in Nederland in omvang toegenomen en in intensiteit verdiept. De overheid vermindert het net van beschermende voorzieningen, waardoor gaten zichtbaar worden. Waar voor drie jaar nog twijfelend gevraagd werd of het wel de taak is van kerken om direct en uitgebreid hulp te verlenen, is in de werkelijkheid inmiddels die vraag volop beantwoord.

In de afgelopen jaren zijn als antwoord vanuit kerken de inloophuizen in Nederland in aantal toegenomen (van 150 naar 300). Er is een toename van het aantal projecten en initiatieven aan te wijzen, die zich bezighouden met hergebruik van huisraad, meubels en kleding. Als derde is de sterk toegenomen opvang bij voeding en eten aan te wijzen: maaltijdprojecten, eetgroepen, minimarestaurants, voedselbanken, en sinds september ook minimawinkels. De schuldenproblematiek is toegenomen en daarmee de situaties van schuldsanering, waar kerkelijke fondsen vaak bij betrokken zijn. Huisuitzettingen zijn een groeiend verschijnsel, waarin armoede zich uit. In de drie voorbije jaren is het jaarlijks aantal gestegen van 4000 naar 5000 en 6000. Kerken werken mee aan noodopvang. Veel kerkelijke groepen zijn ook actief in het hulpverlening bij het vragen van subsidies, invullen van formulieren, meegaan naar spreekuren (lokethulp), en het houden van spreekuren.

Op vakantie gaan, een tijdje uit de zorgen zijn, is ook voor mensen die tot de arme huishoudens behoren van belang. Het verzorgen van de 'Gids betaalbare vakanties' blijkt gezien de veelheid aan reacties aan deze behoefte tegemoet te komen. De Gids verschijnt in oplages van 10.000 in 2003, 12.000 en een herdruk van 1.000 in 2004 en 12.000 in 2005. Uit de telefonische bestellingen van de Gids komen veel vragen tot pastoraal luisteren en dienstverlening voort. Ook de bestellingen en reacties via de webstek geven op allerlei wijze blijk van de nood waarin mensen zitten.

Het handelen van rooms-katholieke parochies is in de afgelopen periode ondersteund, doordat het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad – mede op initiatief van Hub Crijns – de twee jaargangen 2002 en 2003 van het tijdschrift 'Diaconie & Parochie' heeft ingericht rond de zeven werken van Barmhartigheid. De acht nummers zijn ook geplaatst op de webstekken van arbeidspastoraat DISK (www.disk-arbeidspastoraat.nl) en de Arme Kant van Nederland/EVA (www.armekant-eva.nl). De statistieken leren dat er veel vraag naar is.

Op 13 mei 2002 is Ab Harrewijn overleden. Hij was een van de oprichters van de werkgroep 'De arme kant van Nederland' in 1987 en bleef als arbeidspastor in Amsterdam nog jaren daarna de aanjager van activiteiten tegen het onrecht van armoede. Later zette hij die strijd voort als bestuurder en Kamerlid van GroenLinks. Een jaar na zijn overlijden wordt vanuit de kringen waar Ab Harrewijn actief in is geweest de Ab Harrewijn Prijs opgericht. Met de Ab Harrewijn Prijs worden personen en hun groepen of initiatieven ondersteund, die van onderop actief zijn in de anti-armoedestrijd. Elk jaar vraagt de jury voordrachten op, die leiden tot vijf genomineerden, waaruit de winnaar wordt gekozen. De uitreiking van de Ab Harrewijn Prijs 2003 trekt 220 bezoekers. Die van 2004 en 2005 telkens 150. Het aantal voorgedragen personen en initiatieven stijgt elk jaar. De Ab Harrewijn Prijs wordt bekostigd door een elk jaar stijgend aantal donateurs en door sponsors, waaronder DISK en de Arme Kant van Nederland/EVA. Door deze participatie kon het prijsbedrag, dat aan de genomineerden en aan de winnaar uitgekeerd is, elk jaar stijgen.

De beweging van groepen, betrokken bij het netwerk van de campagne, worden ondersteund door een aanbod van ontmoetingsdagen, en beleids- en studiedagen. In de afgelopen drie jaar wordt hierin veel samengewerkt met de Stichting Sjakuus, die elk jaar meerdere regionale dagen houdt. De EVA-ontmoetingsdag van oktober 2003 en februari 2005 richten zich op de vrouwen, omdat armoede vooral vrouwen treft. In de afgelopen vijf jaar is het aantal eenouderhuishoudens met jonge kinderen gestegen van 380.000 naar 440.000. Op beide dagen is het werkboek 'Als je er alleen voor staat' uitgedeeld⁸. In de afgelopen drie jaar zijn er aparte initiatieven ondernomen rond armoede en kinderen, o.a. in het aanreiken van een denktank Armoede, die een advies heeft uitgebracht aan het kabinet.⁹ Bij elke bijeenkomst van het regioberaad staat een thema op de agenda, dat tevens vormend en toerustend is voor de vrijwilligers in het netwerk.

En om aan te geven dat niet alles kommer en kwel is, wordt elk jaar onder auspiciën van de werkgroep het Smartlappenfestival georganiseerd. Spontane koren uit de anti-armoedebeweging bezingen hun situatie met een lach en een traan. In november 2005 viert de werkgroep dat het EVA-koor in de afgelopen vijftien jaar actief is geweest in de vele grote activiteiten van de campagne en tijdens het Smartlappenfestival.¹⁰

⁸ M. Kuijs, 'Als je er alleen voor staat. Een methodisch werkboek voor EVA-groepen', Arme Kant van Nederland/EVA, maart 2002, 750 exemplaren.

⁹ De denktank armoedebestrijding is in de loop van 2003 geïnstalleerd en op 14 september 2004 is het eindverslag 'Doen en meedoen' aangeboden aan staatssecretaris Van Hoof van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het boekje bevat aanbevelingen om de participatie van kinderen en jongeren uit arme gezinnen te vergroten.

¹⁰ P. de Bie, H. Crijns, H. Rückert, K. Blanksma en L. Nijland (redactie), 'Smartlappen en Bondgenootschappen. Jubileum uitgave Landelijk EVA-Dienstbodenkoor 1990-2005', Arme Kant van Nederland/EVA, november 2005, 250 ex.

Een belangrijk probleem in de afgelopen drie jaar vormt de vermindering van het aantal betrokken mensen en de veroudering van de actieve mensen (zowel bij kerken als bij ervaringsdeskundigen). Er is een erosie aan te wijzen in de beweging van kerken en in die van zelforganisatiegroepen. De hiermee samenhangende financiële problemen van de kerken verminderen de mogelijkheden tot bondgenootschap, serviceverlening en ondersteuning. Er is bijvoorbeeld binnen de kerken een afname van de regionale infrastructuur van kadernissen aan te wijzen.

Als gevolg hiervan is de frontoffice-functie van de landelijke werkgroep (gecombineerd met het secretariaat van arbeidspastoraat DISK) sterk toegenomen. Het secretariaat vangt alle vragen op en verwijst bij verzoeken om hulp door naar het plaatselijke netwerk in de kerken of naar het lokale maatschappelijke werk. De vraag naar informatie leidt tot veel bestellingen. Journalisten en media, scholen en organisaties vragen voortdurend om informatie. In de afgelopen drie jaar is deze dienstverlening in aantallen sterk toegenomen: van 10.000 keer per jaar in 2003 (of 38 keer per dag) naar 12.000 (46 keer per dag) in 2004 naar 14.000 (53 keer per dag) per jaar in 2005.

De activiteiten om informatie, bewustwording, aanklacht rond de gevolgen van verarming over te brengen in de samenleving zijn meestal succesvol. Conferenties, werkboekjes, boekjes met verhalen van mensen¹¹, artikelen, aandacht in de media kennen hun eigen publiek en doorwerking. Al die activiteiten hebben er mede toe bijgedragen dat ook in de afgelopen drie jaar armoede als probleem in Nederland (her)ontdekt is.

De activiteiten om kerken bij verarming en verrijking te betrekken zijn meestal ook succesvol. Het gaat wat op en neer, maar er is in de activiteiten van alle kerken de afgelopen drie jaar voortdurend aandacht en betrokkenheid voor verarming en sociale uitsluiting aan te treffen. Het uit zich in beleidsmatige uitspraken, geschriften en een toenemende diaconale aandacht.

Mede door de campagne is die aandacht ook verbreed naar de economische kant van het probleem, de milieukant en de derdewereldkant en de kant van de globaliserende economie. De samenwerking met arbeidspastoraat DISK is hier van belang.

Bewustwording verbreden

Het derde doel geeft aan “deze bewustwording te verbreden door discussies met andere instituten en sectoren buiten de kerken, zoals politieke partijen, werkgevers, werknemers, banken, pers, enzovoorts”.

De activiteiten naar bedrijven en overheid laten matig wisselende resultaten zien. In tijden van opgaande conjunctuur verdwijnt de armoede pijlsnel uit het bewustzijn van deze sociaal-economische beleidsmakers. In tijden van neergaande conjunctuur is de armoede weer in beeld, en vooral als kostenpost voor de overheid. Bedrijven ontslaan immers gewoon mensen met als doel weer rendabele cijfers te krijgen. De overheid vangt het beroep op sociale zekerheid en voorzieningen op met grootschalige bezuinigings- en hervormingsoperaties. Het is niet eenvoudig om in dit proces verandering aan te brengen.

De kerkelijke campagne heeft in de afgelopen drie jaren meermalen publieke debatten wakkergeroepen. De accenten liggen in het zichtbaar maken van de hulp die kerken geven en in het stem geven aan de betrokkenen zelf. Vooral in de media (TV, kranten, radio) is een golfbeweging te zien rond items die met armoede te maken hebben. Sommige kranten leggen dossiers aan of geven specials uit. De werkgroep vervult een servicefunctie in deze publiciteit en veel mensen, die in de campagne meedoen, zijn regelmatig te beluisteren, te bezien of te lezen in de media.

¹¹ M. van Dodeweerd en E. Schwarz, *‘Het keurslijf van de uitkering. Elf vrouwen over perspectieven op betaald werk’*, Arme kant van Nederland/EVA, februari 2005, 750 ex.

Geslaagd is de netwerkvorming in de anti-armoedebeweging, zoals die vorm heeft gekregen binnen de Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid, waarbij inmiddels meer dan vijftig organisaties zijn aangesloten. Leden van de werkgroep vervullen binnen dit netwerk een aantal functies: het ondersteunen van het kerkelijk deel van het netwerk en het versterken van ideeën en voorstellen uit het netwerk naar kerken en politiek-maatschappelijke organisaties. Daarnaast wordt er hard meegewerkt aan de voorbereiding van het gestructureerd overleg met overheden (ministers, gemeenten en provincies) dat sinds 2002 elk najaar heeft plaatsgevonden. In deze campagneperiode hebben de kabinetten Balkenende I en II een aanzienlijke reorganisatie en bezuiniging van de sociale zekerheid en sociale voorzieningen ingezet. Met name in het beïnvloeden van het wetgevingsproces rond de Wet Werk en Bijstand en rond de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is veel werk gestoken. Ook is veel werk gemaakt van het informeren van kerken en de mensen die het betreft¹². Het samenwerken in een netwerk van politieke lobby blijkt een belangrijke impuls te geven aan het oecumenische kerkelijke werk.

Geslaagd is eveneens de samenwerking binnen het Platform Economische Gerechtigheid (met Justitia et Pax, FNV, Raad van Kerken en elk jaar enkele andere partners), met elk jaar een 1 Mei Conferentie. Van elke Conferentie is een verslag gemaakt, dat nadien aan de deelnemers en binnen de participerende organisaties verspreid is (o.a. ook digitaal). De oplage van deze verslagen is gemiddeld 650 exemplaren. Op de Conferenties van 2003 is het thema *'Waarden en sociale samenhang'*. Er doen 250 deelnemers mee en de inleidingen worden nadien gebundeld in het boek *'Waarden en sociale samenhang'*¹³. In 2004 is het thema *'Ethiek voor rijk en arm'* en er doen 180 mensen mee. In 2005 is het thema *'Arbeid, levensloop en solidariteit tussen jong en oud'* en er participeren 130 mensen. Bijzonder is dat op deze Conferentie is samengewerkt met Hogeschool De Horst in Driebergen met het oog op het bereiken van jongeren..

In de jaren 2003, 2004 en 2005 hebben de kerkelijke groepen ook meegedaan met protestdemonstraties en protestmanifestaties tijdens Prinsjesdag. Elk jaar hebben kerkelijke sprekers hun bezorgdheid geuit over de uitholling van het beschermende vangnet van voorzieningen en de eenzijdig bij de arme kant neergelegde bezuinigingen. De oktoberdemonstratie van de vakbonden in 2004 was ook voor de arme kant een belangrijke actiedag. De werkgroep heeft meegedaan aan de manifestatie van 'Keer het Tij' en reikte een duizendtal folders uit met een kort manifest.

De landelijke overheid heeft in de afgelopen drie jaar veel van de sociale wetgeving en voorzieningen gedecentraliseerd naar de burgerlijke gemeente toe. De afgelopen jaren is werk gemaakt van netwerkvorming, ondersteuning en toerusting van lokale groepen, samen met de Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid. Het streven is ook lokaal Sociale Allianties op te richten. Maar ook door de werkgroep alleen zijn op dit punt activiteiten ondernomen. Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 is in november 2005 de handreiking *'Machiavelli en de minima'* gepresenteerd, die verschenen is in een oplage van 750 ex.

¹² Zie als eerste voorbeeld het boek *'Tussen recht op inkomen en plicht tot werken. Op zoek naar de achtergronden van de Wet Werk en Bijstand'*, Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid, 2003, 1000 exemplaren. Zie als tweede voorbeeld het boek *'Omwegenom. De strijd gaat voort. De anti-armoedebeweging zoekt antwoorden op de verdunning van het sociale'*, Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid, oktober 2005, 1000 ex, met 20 voorbeelden van lokale projecten. In beide boeken hebben leden van de landelijke werkgroep en het netwerk sterk geparticipeerd.

¹³ Maarten Baltussen, Jan Schrauwen, Hub Crijns (redactie), e.a., *'Waarden en sociale samenhang. Een studie in sociale ethiek in vervolg op de 1 Mei Conferentie 2003'*, DISK Studiereeks 38, landelijk bureau DISK, april 2004, 650 ex.

Bevorderen van alternatief sociaal-economisch beleid

Als vierde doel staat aangegeven “het stimuleren tot het ontwikkelen van alternatieve beleidsvisies op sociaal-economisch terrein, op het gebied van arbeid en zorg, bij de ontwikkeling van het stelsel van sociale zekerheid, en de regelgeving voor uitkeringsgerechtigden, enzovoort.”

Welk succes heeft de arme kant van Nederland en de kerkelijke campagne geboekt in het mainstream sociaal-economisch beleid? De kerkelijke campagne hanteert al jaren als tegenwicht tegenover de heersende visie van participatie in de samenleving door ‘Werk, werk, werk’ het uitgangspunt dat mensen burgers zijn in Nederland en dat participatie aan de samenleving meer betekent dan alleen betaald werk doen. Opvoeden, zorgen voor je familie, vrijwilligerswerk doen, mantelzorgen, verbindend werk doen tussen mensen in de buurt is net zo belangrijke participatie als betaald werk. Feitelijk maakt dit ‘schaduwwerk’ de formele economie mogelijk. Vanuit hetgeen mensen zelf aangeven als hun verwachtingen, dromen, mogelijkheden en vaardigheden zijn steeds alternatieven aangedragen. In de kerkelijke inbreng in het publieke debat rond armoede is als belangrijke toonzetting steeds te horen de extra aandacht voor onbetaald werk, zorg, vrijwilligerswerk, mantelzorg, en is nagedacht hoe dit beloond kan worden via een basisinkomen, participatie-inkomen, vrijwilligersinkomen, zorginkomen, enzovoorts¹⁴.

Er is weinig succes geboekt in het in gang zetten van een alternatief sociaal-economisch beleid rond onbetaalde arbeid, zorg en vrijwilligerswerk, alhoewel daar wel vaker door de politiek naar geluisterd is: eind jaren tachtig, medio negentig, medio tweeduizend. In de sociale zekerheid is wel een succes aan te wijzen. In de Wet Werk en Bijstand zit voor burgerlijke gemeenten beleidsruimte ingebouwd om met de uitgesloten van betaald werk andere afspraken te maken rond onbetaald werk, zorgwerk en vrijwilligerswerk. Sinds de hernieuwde belastingwetgeving van 2001 zitten elementen van een categoriaal basisinkomen in het systeem ingebouwd.

De armen zelf dragen in het mainstream-beleid ook bij aan economische resultaten, maar dan wel voor anderen dan henzelf, vooral door middel van de grootschalige reorganisaties van sociale zekerheid en gezondheidszorg. Door de behaalde bezuinigingen dragen de armen bij aan lagere kosten in de collectieve sector, het stoppen van de economische neergang en een herstel van de economisch groeicijfers. De armen dragen ook bij aan resultaten doordat ze ingezet wordt als arbeidsreserve en daarmee als ademveld rond de op- en neergang van het economisch proces.

MOTIVERING VOOR NIEUWE MANDAATPERIODE

De afgelopen jaren is de armoede in Nederland toegenomen en geïntensiveerd. Nieuwe landelijke cijfers over armoede zijn niet voorhanden¹⁵, maar de slechte economie van de laatste jaren is een slechte voorbode. Het Sociaal Cultureel Planbureau raamt dat in 2004 het aantal mensen met een laag inkomen weer gestegen is tot 11% van de bevolking¹⁶. Gemeentelijke onderzoeken naar armoede bevestigen dat beeld. In Amsterdam steeg het aantal huishoudens onder de armoedegrens (minder dan 105% van het wettelijk sociaal minimum) in 2003

¹⁴ H. Crijns, ‘Visies op participatie in arbeid, zorg en inkomen’, in: jubileumnummer ‘Beschouwingen over het democratische gehalte van de samenleving’ van Tijdschrift voor Arbeid en Participatie (TAP), Jan van Arkel Utrecht, 2003, pag. 21-48.

¹⁵ Het SCP brengt om de 2 jaar een armoedemonitor uit en in tussenliggende jaren een armoedebericht. Hierin staan de laatste cijfers over armoede in Nederland. In 2004 is het armoedebericht echter niet verschenen.

¹⁶ Thijsen en Wildeboer Schut, ‘Armoede in hoofdlijnen’, in: C. Vrooman, H.-J. Dirven, S. Hoff, G. Linden, ‘Armoedemonitor 2003’, SCP, Den Haag, 2003, pag. 9-28.

met 0,4% tot 17,7%¹⁷. Hetzelfde verhaal in Utrecht. In 2003 bedroeg de stijging daar 0,5%¹⁸. Het aantal armen blijkt weer toe te nemen.

De ervaringen opgedaan binnen de oecumenische kerkelijke campagne tegen verarming bevestigen dit beeld. Waar enkele jaren nog volop gediscussieerd werd over helpen en het waarom van helpen - waarbij vooral de beschermende taak van de overheid voor armen en kwetsbaren werd belicht - is die fase nu voorbij. Er is zoveel aanwijsbare nood, zoveel zichtbare kwetsbaarheid, dat er - met een verwijzing naar de parabel van de barmhartige Samaritaan - niet aan voorbij gelopen kan worden. Tegelijk heeft de landelijke campagne in de afgelopen drie jaar vooral gestimuleerd dat naast het helpen, het doen van barmhartigheid, het protest opklinkt, waardoor gerechtigheid bereikt kan worden. Geen eenvoudige opgave voor kerken, waar zich een eigen cultuur en werkhouding heeft ontwikkeld van in stilte het goede doen.

Evenzo, en bijna paradoxaal, is de verrijking in Nederland in de afgelopen jaren toegenomen. In Nederland nemen sinds 1990 de inkomensverschillen sterk toe. Vooral als gevolg van het steeds verder uit elkaar lopen van lonen en uitkeringen. Ook de inkomensverschillen tussen werkenden zijn groot. Twintig jaar geleden verdiende de gemiddelde bedrijfsdirecteur zeven minimumlonen. Dat zijn er nu twaalf. Bij zestig Nederlandse bedrijven ontvangen de directeuren gemiddeld meer dan een miljoen euro jaarsalaris. Tien jaar geleden was dit het geval bij 12 bedrijven. De directies van bedrijven zijn de laatste tien jaar in salaris vooruit gegaan met sprongen van 6 tot 30% per jaar, gemiddeld zo'n 13%. De rijkste 5% van de Nederlandse bevolking bezit thans 56% van het totale privé-vermogen terwijl de armste 75% slechts 11% bezit. De rijkste 1% bezit 25% van de vermogens. Deze verdeling wordt elk jaar onevenwichtiger.¹⁹

In de kerkelijke wereld en bij de beweging van arme mensen zijn voortdurend wisselingen gaande. Actieve mensen gaan, bijvoorbeeld in diaconieën en werkgroepen, en nieuwe mensen treden aan. Het inwerken van deze actieve mensen, het overdragen van kennis en geschiedenis, het blijven volharden in ondersteuning geven aan de kerken en het netwerk is een voortgaande taak. Een bijzonderheid vormt het gegeven dat door de mindere aantallen leden van kerken ook hun eigen economie terugloopt. Op de diaconale en missionaire infrastructuur is de laatste drie jaar stevig bezuinigd. Ook binnen het netwerk van arbeidspastoraat DISK. Er is een noodzaak om vanuit een landelijk punt ondersteuning te kunnen bieden.

Bezuinigingen van de overheid op het sociale middenveld hebben eveneens bressen geslagen in het netwerk van bondgenoten en samenwerkingspartners. De gegroeide Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid verliest daardoor in 2006 een tiental organisaties. Ook dit is een noodzaak om binnen de kerken een eigen ondersteuningspunt te hebben. De landelijke werkgroep Arme kant van Nederland/EVA en het landelijk bureau DISK hebben een bekendheid opgebouwd, die zich uit op twee punten. De vele publicaties en uitgaven zijn na enige tijd allemaal verspreid in het land (er blijven geen stapels papier over). De afgelopen jaren is de vraag- en servicefunctie sterk toegenomen. Je kunt daarin niet afhaken.

En tenslotte is er het theologische argument. Van oudsher hebben kerken vanuit het dubbelgebod van God en de naaste liefhebben een opdracht gekregen naar de medemens om te zien. Vooral de medemens in nood. Alle boeken van de Bijbel vertellen over hoe de Joodse stammen en de eerste christengemeenten aan die opdracht gevolg hebben gegeven. In de diaconale geschiedenis van de kerken zijn telkens inspirerende voorgangers en vernieu-

¹⁷ Sociale Dienst Amsterdam, 'Om arm Amsterdam. Amsterdamse armoedemonitor', gemeente Amsterdam, 2004, pag. 7

¹⁸ Bestuursinformatie gemeente Utrecht, 'Armoede monitor Utrecht 2003. Doelgroep, bereik en effectiviteit van het Utrechtse minimabeleid', Gemeente Utrecht, 2003, pag. 14

¹⁹ Hub Crijns, 'Inleiding seminar 'Sociale uitsluiting, verarming en verrijking in Nederland' op het Nederlands Sociaal Forum, Amsterdam, 27 november 2004

wingsbewegingen te zien, die aan het gebod tot naastenliefde nieuwe invulling geven. Met name en vooral als de kerk zich te zeer heeft verbonden met de bezittende klasse en macht.²⁰ Als de sociale nood groeit in eigen land, als zowel verarming als verrijking toenemen, dan blijft het christenplicht om hiermee bezig te zijn.

De Nederlandse Bisschoppenconferentie zegt dit aldus: "In de strijd tegen uitsluiting en armoede moeten onze inspanningen erop gericht zijn dat iedereen naar vermogen deel kan nemen aan de samenleving. Het realiseren van die participatie vraagt dat we bereid zijn om de sterkste schouders de zwaarste lasten te laten dragen. De katholieke sociale leer spreekt hier van het beginsel van de subsidiariteit. Dat behelst enerzijds dat iedere mens en organisatie de mogelijkheid moeten hebben verantwoordelijkheid voor zichzelf en het algemeen welzijn te nemen. Anderzijds houdt dit in dat waar mensen of groepen die verantwoordelijkheid niet waar kunnen maken, anderen - personen, groepen of overheden - geroepen zijn tot solidariteit."²¹

De projectgroep ziet een duidelijke meerwaarde in het samenwerken in oecumenisch verband, zoals dat steeds gebeurd is via de opdrachtgevers Raad van kerken en Arbeidspastoraat DISK. Een gebundelde inzet in een breed kerkelijk verband is effectiever dan versnippering van activiteiten in de verschillende kerken.

Met deze wetenschap en gegeven de resultaten van de voorbije drie jaar heeft het bestuur van Arbeidspastoraat DISK besloten tot een nieuw mandaat voor drie jaar. Daartoe is een nieuw beleidsplan geschreven onder het motto 'Waardigheid in solidariteit'²², die op het moment van schrijven in bespreking is binnen de Raad van Kerken in Nederland en binnen beoogde participanten en financiers voor de campagne.

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA en Hub Crijns
's-Hertogenbosch, 20 oktober 2005.

²⁰ H. Crijns, W. Elhorst, P_I. Robbers-van Berkel, L. Miedema, H. Nordegraaf, H. van Well en E. van der Panne (eindredactie), *'Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek Diaconiewetenschap'*, Kok Kampen en landelijk bureau DISK, maart 2005-2, met name hoofdstuk vier 'Tegendraads: markante mensen met mededogen'

²¹ De Nederlandse Bisschoppenconferentie, *'Van uitsluiting en armoede naar solidariteit en gerechtigheid'*, Vastenbrief 2004, Utrecht, pag. 3.

²² 'Beleidsplan 2006-2008. *Waardigheid in solidariteit. Oecumenische campagne tegen verarming en verrijking'*, Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA, juli 2005.

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA
Luijbenstraat 17
5211 BR Den Bosch
tel. 073 - 6121939
info@armekant-eva.nl
www.armekant-eva.nl

